

Агроексперти: Резките промени на времето застрашават реколтата от плодове и ще се отразят на цените

Автор(и): агроном Роман Рачков, Българска асоциация по биологична растителна защита; гл.ас. Надежда Шопова, Институт за изследване на климата, атмосферата и водите към БАН

Дата: 17.04.2025 *Брой:* 4/2025

Необходими са дългосрочни мерки за адаптация и управлението на риска в земеделието, с активна роля на фермерите, и на държавата.

Акценти:

- Резките застудявания и промени на времето през последните месеци нанесоха сериозни щети на някои овошки, което ще доведе до по-високи цени на плодовете.

- Роман Рачков: “По всяка вероятност българските земеделски стопани, които отглеждат череши, праскови и кайсии тази година няма да имат реколта или тя ще бъде в минимални количества, като при всяко положение ще претърпят и сериозни финансови загуби.”
- Екстремните климатични условия изискват преосмисляне на земеделските практики. Според агронома Надежда Шопова, фермерите трябва да адаптират избора на култури, сроковете на сеитба и засаждане, както и да използват прогностични инструменти за управление на риска
- Застраховането на насажденията могат да помогнат за управление на риска.
- Държавата трябва да насърчи създаването на гаранционни фондове и да адаптира законодателството към новите климатични реалности.
- Потребителите също ще усетят ефекта от климатичните аномалии чрез ограничено предлагане на местни продукти и по-високи цени на вносните плодове.
- Климатичните промени вече не са абстрактен риск – те влияят пряко върху икономиката, доходите на земеделските производители и цените за потребителите.

Свидетели сме на все по-чести и резки промени в климатичните условия и [зими с нов характер](#), с честа температурна игра на топло и студено. Пример за това е настоящата година – след необичайно топла зима, през март и април температурите в страната паднаха до значителни отрицателни стойности. Резултатът е сериозно измръзване на различни култури, сред които кайсии, череши, сливи и рапица.

Резките промени на времето нанесоха сериозни щети на овошки като череши и кайсии. [Източник](#)

Щетите за земеделието – един от важните сектори на българската икономика – са сериозни и в крайна сметка ще засегнат всички нас. С намалено местно производство и по-високи цени, ефектите от климатичните екстремуми ще бъдат усетени пряко и от потребителите.

Производителите понесат директни загуби на реколта и доход, а потребителите ще се сблъскат с ограничено предлагане на местни плодове и по-високи цени. **Вносът ще запълни част от недостига, но на значително по-висока цена, което означава, че за част от домакинствата някои плодове могат да станат недостъпни.**

Тези събития ясно показват, че климатичните промени вече не са абстрактен риск, а реалност с пряко отражение върху икономиката и благосъстоянието на хората. Затова са необходими координирани усилия от всички участници в сектора – фермери, държавни институции, застрахователи и други заинтересовани лица и организации.

Какво се случи с времето последните месеци?

След необичайно топлото време през януари, [отбелязахме](#) най-студения февруари от 2013 г. насам, като след средата на месеца се установи зимна обстановка над цялата страна. По [данни](#) на НИМХ през периода 16–24 февруари максималните температури на въздуха са се понижали под 0 °С, като явлението е известно като ледени дни. В много райони на Североизточна България се отчете студена вълна с поне 5 последователни дни с минимална температура на въздуха под -10 °С. В с. Главиница, обл. Силистра, на 22 и 23 февруари минималната температура падна под -20 °С. В периода 20–24 февруари бяха регистрирани и критични минимални температури за излезлите от принудителен покой овошки със стойности: около -19 °С – в Кнежа и Драгоман, и в Добрич -21,6°С.

При кайсията в агростанция Силистра още тогава са установени [повреди от измръзване](#). А с последвалите мразове под -3°С на 20 март и 8 април в много райони щетите се увеличиха.

Все още няма оценки за щетите, известни са само частични данни за частни бизнеси и региони, но със сигурност тези екстремни климатични условия ще имат сериозно въздействие върху земеделската продукция в засегнатите райони.

Надежда Шопова, инж. агроном и асистент в секция “Климат” в Института за изследвания на климата, атмосферата и водите към БАН и автор в Климатека, коментира темата.

„По принцип най-студеният месец е януари, но тази година тази роля се падна на февруари.

Отрицателните температури нанесоха щети, които бяха най-сериозни в Североизточна България, където са съсредоточени кайсиевите насаждения. Впоследствие падна слана и в навечерието на Първа пролет – 20 март, на места минималните температури бяха под -3°C. Това нанесе нови поражения вече при цъфтеж, а на 8 април мразовете отново паднаха до критичните. Остава да се отчете процентът на повредените цветове и завръзи като помощи се изплащат при 100% установени измръзвания. Получи се вълна от критични температури в различни етапи от развитие и при различни условия, комбинацията, от които ще оформи крайния процент на повредите”

Особено уязвими към внезапните студове са култури като рапицата, ако се намира в чувствителна фаза на развитие през този период. Температури, падащи до -6°C, са изключително ниски за април и могат да причинят сериозни щети. Доста често радиационно-минималните стойности близо до почвената повърхност са дори по-драстични. Освен за избързала в развитие рапица, рискове съществуват и за вече поникналия слънчоглед, който също може да бъде засегнат от резки температурни спадове, коментира още Шопова.

Защо тези застудявания и резки промени в температурите имат пагубен характер за овощките и други култури?

В края на зимата растителният метаболизъм започва да се възстановява, когато температурата на околната среда достигне определен температурен праг за развитие. Колкото по-висока е температурата, толкова по-интензивно е развитието. Растенията се нуждаят от определено количество топлина, за да започнат генетичния си процес на развитие, който се измерва чрез сумата от ефективните температури – разликата между температурата на околната среда и температурния праг за развитие на растението.

Този показател, свързан с [фенология](#), характеризира фазите на развитие на растенията и е индикатор за биологичния им часовник. Растенията се нуждаят от топлина, за да растат и да се развиват, като в определени фази настъпват последователни фенологични събития: листообразуване, цъфтеж, узряване на плодовете, увяхване. Растенията, както и насекомите, не могат да поддържат собствена температура и се развиват спрямо сезонните температурни промени.

Когато зимите са по-кратки и топли, необходимата топлина за началото на цъфтежа се натрупва по-рано, което увеличава [уязвимостта и риска](#) от щети при последващи екстремни застудявания, каквито наблюдавахме тази година.

Как се отразява на земеделците?

Роман Рачков, експерт по агрономия и земеделие, председател на Българската асоциация по биологична растителна защита и автор в Климатека, коментира темата:

“По всяка вероятност българските земеделски стопани, които отглеждат череша, праскови и кайсии тази година няма да имат реколта или тя ще бъде в минимални количества, като при всяко положение ще претърпят и сериозни финансови загуби.”

В подобна ситуация е напълно очаквано земеделските производители да поискат компенсаци от държавата – както всъщност вече правят.

“Но какво означава това на практика? За да бъдат изплатени такива компенсаци, средствата ще трябва да дойдат от другаде – от бюджета за образование, култура, отбрана, пенсии, пътища или други обществени нужди. И тук стои основният въпрос: трябва ли обществото да поема загубите на частни субекти? По мое мнение – не. Всеки земеделски стопанин следва да оцени рисковете в сферата, в която работи, и да предприеме адекватни мерки. **Сред тях задължително трябва да бъде и застраховането на трайните насаждения срещу реално предвидими природни рискове.** Земеделските стопани, които взимат заеми например, се застраховат задължително, но все пак застраховането не е масова практика у нас”, коментира още Роман Рачков.

Застраховането на трайните насаждения срещу реално предвидими природни рискове е препоръчително за стопаните. [Източник](#)

Според Рачков, ако държавата дава компенсации във всякакви подобни ситуации, рискуваме да създадем практика, при която всеки започва да търси компенсации, а определени групи – особено онези с политическо значение за настоящите или бъдещите управляващи – реално ще ги получават. **Това обаче изкривява принципите на свободния пазар**, към които като общество и държава твърдим, че се придържаме. Ако поемем по този път, на практика ще прехвърлим загубите върху обществото, а ще оставим ползите в частни ръце. А в крайна сметка, всеки, който ръководи някакъв бизнес следва да се опита да предвиди и да намали потенциалните рискове за дейностите си.

Някои застрахователи днес продължават да се придържат все още към стари, календарни методи относно фенологията и времето, от което започват да предлагат застраховки. Като например стартиране на застрахователната кампания по отношение на трайните насаждения след 20-ти април, което на фона на променящия се климат днес вече не е актуално.

Тук мястото на държавата е да се намеси законодателно в регламентирането на процеса, като се вземат предвид реалните и актуални метеорологични условия, които очевидно се променят под влиянието на климатичните промени.

Алтернативен или допълнителен подход би бил държавата да насърчи земеделските производители да се самоорганизират и създадат собствен гаранционен фонд, който да покрива евентуални бъдещи загуби от подобни събития. Този фонд би могъл да включва и минимално държавно участие, както и с такова от страна на застрахователите. Но какъвто и модел да се избере, е ясно, че не можем да продължаваме по досегашния начин, коментира Рачков.

Според Надежда Шопова, при вече нанесени щети, възможностите за реакция са ограничени. За бъдещи рискове, фермерите могат да използват и прогностични инструменти за слани и температурни колебания например, които са базирани на дигитални модели и изкуствен интелект (Ценова и колеги, 2024).

Предварителна 3-дневна [прогноза](#), увеличава времето за реакция и защита на реколтата.

От друга страна, някои агрохимични препарати могат да забавят растежа, но при напредналата фаза на развитие те вече не са ефективни. Възможно е изгаряне на органични отпадъци за затопляне на насажденията, но този метод изисква предварителна подготовка. Подобен [случай](#), но за защита на лозята от измръзване, имаше неотдавна и във Франция.

Също така, е важно фермерите да съобразяват агроклиматичните особености на региона, тъй като при прекалено напреднал разсад и овошки, мерките могат да са недостатъчни. Преосмисляне на избор на култури и сортове, сроковете на сеитба и засаждане на открито, както и ранното застраховане, са основни стратегии за намаляване на рисковете в бъдеще, коментира Шопова.

От другата страна на уравнението стои потребителят.

Според Рачков, на пазара празно място не остава – търсенето ще бъде задоволено чрез внос.

Проблемът е, че вносните плодове ще достигнат до потребителите на значително по-висока цена, в сравнение с местното производство. Толкова висока, че за част от българските домакинства те може да се окажат недостъпни изобщо.

Пазарният принцип е ясен – „например при черешите, когато цената падне под 2 лв., търсенето на пазара се покачва значително, защото повече хора могат да си позволят“, коментира Надежда Шопова.

Занапред ще ставаме свидетели на все по-променливи и непредвидими климатични условия и именно затова е необходимо да бъдат взети мерки от различни участници. Фермерите следва да предприемат активни мерки за управление на риска – сред тях ключова роля играе застраховането на насажденията. От друга страна, ролята на застрахователите, също е много важна, защото те могат предлагат по-добри застрахователни пакети и продукти. Държавата може да подпомогне този процес чрез стимули и законодателни инициативи, както и чрез насърчаване на създаването на гаранционни фондове. На по-широко ниво е необходима и национална стратегия за адаптация към климатичните промени в земеделието.

Източник: Климатека

Използвани източници:

- https://bulletins.cfd.meteo.bg/bull/Buletin_NIMH_202502.pdf
- Секция Агрометеорология
- <https://bntnews.bg/news/predpazvat-lozyata-ot-izmrazvane-s-fakli-vav-franciya-1103365news.html>
- <https://horticulturejournal.usamv.ro/index.php/scientific-papers/issues?id=1492>
- [TSENOVA, B., GEORGIEVA V., DINEV, M. \(2024\). FROST EVENTS FORECAST USING MACHINE LEARNING IN BULGARIA. Scientific Papers. Series B, Horticulture. Vol. LXVIII, No. 1, 2024](#)
- [Латинов Л. \(2001\). Капризите на времето в България през XX век, ISBN 954-550-005-0](#)

